

„Úgy tűnik, hogy ismét a kommunizmusban élünk”: a kormány által terjesztett új történelemkönyvek Magyarországon

A TTE elnöke nyilatkozik a BBC NEWS Brasilnak.

"Mondhatni, hogy 30 évvel a '89-es rendszerváltás után a tankönyvek tekintetében visszaléptünk az időben. Ugyanolyan a helyzetben vagyunk, mint a kommunista rezsim idején."

Így foglalja össze Miklósi László, a Történelemtanárok Egyletének elnöke, amikor hazája oktatási rendszerének közelmúltbeli változásairól kérdezzük.

Orbán Viktor, a jobboldali populista vezető 2010-es hatalomra kerülése óta a hatalmat maga és pártja, a Fidesz köré összpontosította, elvonta az autonómiát az igazságszolgáltatástól, a sajtótól, legutóbb pedig az iskoláktól és az egyetemektől is.

Jair Bolsonaro elnök e hét csütörtökén (február 17-e) tette első hivatalos látogatását Magyarországon. Sajtónyilatkozatában kijelentette, hogy a két ország ideológiailag közel áll egymáshoz, mert szerinte olyan értékeket képviselnek, mint Isten és a család.

"Az önök országát kisebbik nagy testvérünknek tekintem. Kisebb, ha figyelembe vesszük a területi különbségeket, és nagy az általunk képviselt értékek miatt, amelyek négy szóban foglalhatók össze: Isten, haza, család és szabadság" – jelentette ki Bolsonaro.

2019-ben a magyar kormány átvette az ország állami iskolái feletti ellenőrzést az önkormányzatoktól, és az addig különböző független kiadók által kiadott tankönyveket az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI, magyar rövidítéssel) műveivel váltotta fel.

A történelem volt az egyik olyan terület, amely a legtöbb aggodalmat váltotta ki a tanárok körében. A több mint három évtizede tanító Miklósi értékelése szerint a tartalmat úgy változtatták meg, hogy illeszkedjen a miniszterelnök és frakciója nacionalista ideológiájához és világgépéhez.

"A kommunista időkben az iskolák csak az állam által kiadott könyveket használták - és ezek tele voltak ideológiai tartalommal" - mutatott rá a BBC News Brazilnak adott interjújában.

"Megtörtént a rendszerváltás, és sokszínű tankönyvpiac jött létre a kiadványok sokaságával. És most újra ott tartunk, hogy az iskolák csak az állam által kiadott, ideológiai tartalmú könyveket használhatják."

A tanár néhány példát hoz.

Az egyik a honfoglalást érinti. A legelfogadottabb elmélet szerint 895-ben nomád magyar törzsek érkeztek a Kárpát-medencébe egy másik nomád törzs támadása elől menekülve.

"De ez a narratíva nem elég dicsőséges a kormány ideológusainak" - mondja a tanár ironikusan. "Így egyes könyvekben kihagyták ezt az információt."

A középkori történelemről szóló fejezetekben - teszi hozzá - a tartalom egy része a kolostorokról és a szentekről szól, akiket példaképként ábrázolnak.

"Nagy hangsúlyt fektetnek a hadtörténelemre, az életmódtörténet ellenében. A jelenlegi rezsim hatalomra jutásáig a mindennapok életének tanítása egyre inkább előtérbe került, ezt most a hivatalos narratíva kevésbé tekinti fontosnak" - értékeli a tanár.

A "hazafias" üzenet a bevándorlók ábrázolásába is beleszól. Nem sokkal a kormány által támogatott tankönyvek elfogadása után a CNN riportja már felhívta a figyelmet egy középiskolásoknak szánt történelemtankönyvre, amely a miniszterelnöknek a "migráció veszélyeiről" szóló beszédeit tartalmazta, és amelyben azt állította, hogy Magyarország "homogén" ország.

A migránsok elleni támadás visszatérő motívum Orbán Viktor beszédében, aki 2015-ben, az Európába menekültek millióit hozó migrációs válság csúcspontján elrendelte a vitatott kerítés építését a magyar-szerb határon, hogy megakadályozza a migránsok magyar területen való áthaladását.

A tankönyvekkel kapcsolatos problémák túlmutatnak az ideológiai szféra kérdésein - állítja az Átlátszó, az ország közéletét figyelő oknyomozó nonprofit szervezet. A szervezet az év elején közzétett jelentésében felhívta a figyelmet az új történelemkönyvek számos "gyakorlati" hibájára, például a városok elhelyezkedésére a térképeken.

Hivatalos megnyilvánulásaiban a kormány azzal indokolja az oktatás feletti ellenőrzést, hogy az önkormányzatok nem rendelkeztek megfelelő struktúrával, és azt állítja, hogy a változások egy olyan stratégia részét képezik, amelyek nyomán az ágazat hatékonyabbá és megfelelően finanszírozhatóvá válhat.

Az új tanterv és a tanárok elleni támadások

Egy évvel a tankönyvek megváltoztatása után, 2020-ban a kormány az iskolai tantervet is megváltoztatta. A cél az volt, hogy "hazafiasabbá" tegyék.

Miklósi nyilvánosan bírálta azt a történelemtanároknak szóló irányelvet, hogy az ország által a múltban elvesztett csaták ellenében, hangsúlyosan a katonai győzelmekről beszéljenek.

"Akkoriban én lettem az első számú közellenség" - mondja, utalva a kormánypárti sajtó támadásaira.

"Három hónapon keresztül minden második nap kritizáltak, mondván, hogy én csak a magyarok által elvesztett csatákról akarom tanítani a fiatalokat."

Orbán Viktor 12 éves hatalma alatt fokozatosan korlátozták a sajtószabadságot az országban. Ma a média túlnyomó többsége közvetlenül vagy közvetve a kormányhoz igazodik – közülük több mint 500 tartozik a 2018 végén létrehozott közalapítványhoz.

Miklósi elmondja, hogy a hírekben való megnyilvánulásai miatt e-mailben és telefonon fenyegetések sorát kapta.

"Ennek hatalmas érzelmi súlya van."

Sokan vannak, akik a következményektől tartva inkább hallgatnak - mondja, és két történész esetét idézi, akik miután bíráltak egy, a kormány által finanszírozott, a honfoglalás utáni egyik katonai teljesítményét dicsőítő videót (pozsonyi csata), médiatámadások célpontjává váltak.

"Két napon keresztül olyan intenzív gyűlöletkampányt folytattak ellenük, hogy ezután nyilvánosan nem fogalmazták meg szakmai véleményüket."

Az egyetemek és a kutatóközpontok autonómiájának elvesztése

Enyedi Zsolt politológus, a Közép-európai Egyetem (CEU) professzora közvetlenül érintett az oktatás elleni "keresztes hadjáratban".

2018-ban az egyetemnek szinte minden tevékenységével fel kellett hagynia Budapesten, az ország fővárosában, és a szomszédos Ausztria fővárosába, Bécsbe kellett költöznie.

A CEU a nagyon szélsőséges esete atipikus volt, amit azzal magyarázható, hogy az intézményt a magyar milliárdos Soros György, a miniszterelnök egyik választott "ellensége" finanszírozza.

Sorost azzal vádolják, hogy olyan szervezeteket finanszíroz, amelyek állítólag a tömeges bevándorlás előmozdításában és az ország tönkretételében érdekeltek. Orbán 2018-as újraválasztási kampánya még óriásplakátokat is terjesztett a filantróp képével és a "Ne hagyjuk, hogy Soros György nevesse utoljára" felirattal.

Az oktatásban bekövetkezett fordulat a legutóbbi választások után, a miniszterelnök harmadik újraválasztását követően kezdődtek.

"Orbán az első két ciklusában nem nyúlt az oktatáshoz. Arra szorított, hogy sok pénzt kivett a költségvetésből, és olyan területekre irányította, mint a sport. Mintha elfogadta volna, hogy az oktatást mindig olyan emberek fogják irányítani, akiknek bizonyos fokú autonómiájuk van és esetleg másképp gondolkodhatnak, mint ő" - számol be Enyedi.

"De miután két választást is megnyert és alkotmányos többséget szerzett a parlamentben, úgy döntött, hogy az oktatásba is beleavatkozik".

Az általános iskolai oktatásban az irányítást számos egyházra ruházták át, amelyek közül néhánynak a vezetője közel áll a miniszterelnökhöz.

A felsőoktatás és a tudományos kutatás is elvesztette autonómiáját. Az elmúlt években a kormány a felsőoktatás egyfajta privatizációját támogatta, az állami egyetemek irányításának magánalapítványokra való átruházásával, amelyek igazgatótanácsa a kormány által kinevezett tagokból áll, akik gyakran korábbi miniszterek vagy a miniszterelnökhöz kötődő üzletemberek.

2019 júliusában ezrek vonultak az utcára Budapesten, hogy tiltakozzanak egy újonnan elfogadott törvény ellen, amely lehetővé teszi a kormány számára, hogy ellenőrizze a Magyar Tudományos Akadémiához kapcsolódó több mint 40 intézetet - számolt be akkoriban a Nature magazin.

2020 szeptemberében a fővárost ismét több ezer tüntető foglalta el a Színház- és Filmművészeti Egyetem autonómiájának elvesztése ellen tiltakozva, amely akkoriban a hetedik volt, amelyet egy kormányhoz kötődő alapítvány működtetett.

Idén áprilisban új választásokat tartanak Magyarországon, és több mint egy évtizede először fordul elő, hogy Orbán Viktornak egységes ellenzékkal kell szembenéznie. A közvélemény-kutatások tükrözik a magyar társadalom polarizálódását, a rivális Márki-Zay Péter jól áll.

A CEU professzora azonban rámutat, hogy még ha Orbán Viktor és Fidesz pártja meg is bukik a választásokon, a kormányzása alatt végrehajtott változások egy része nem lesz könnyen visszafordítható. Sokat közülük törvénybe iktattak és bekerültek az alkotmányba (Alaptörvénybe), köszönhetően annak a többségnek, amelyre a miniszterelnök számíthatott a törvényhozásban.

Például az egyetemek esetében az igazgatósági tagok a priori élethosszig tartó pozíciót töltenek be.

"Most, hogy a társadalom feletti totális kontrollt gyakorolja, Orbán úgy véli, hogy olyan intézményes keretet építhet fel, amivel az új generációkat a saját ideológiája szerint befolyásolhatja - megpróbálhat valamit felépíteni, ami még nála is tovább tart."

Gelencsér Eszter fordítása

Forrás